

**МІЖНАРОДНАЯ НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ
«БЕЖАНСТВА» 1915 года Ў ГІСТОРЫІ
І ТРАДЫЦЫІ БЕЛАРУСАЎ ПАДЛЯШША =
«BIEŻEŃSTWO» 1915 roku W HISTORII
I TRADYCJI BIALORUSINÓW PODLASIA
(Беласток, 12—13 лістапада 2015 г.)**

У 2015 г. споўнілася сотая гадавіна пачатку бежанства з тэрыторыі беларускіх, польскіх і літоўскіх зямель у гады Першай сусветнай вайны. З гэтай нагоды Інстытут гісторыі і палітычных навук Універсітэта ў Беластоку разам з Беларускай гістарычнай таварыствам арганізавалі міжнародную навуковую канферэнцыю, якая адбылася 12—13 лістапада 2015 г. у Цэнтры праваслаўнай культуры ў Беластоку.

У Беларусі комплексных даследаванняў па праблеме бежанства не існуе, а прадстаўленне гэтай праблемы ў абагульняючых выданнях па гісторыі Беларусі не носіць вычарпальнага характару. Таму правядзенне ў Беластоку канферэнцыі дало штуршок да новых навуковых пошукаў і разгляду праблемы ў комплексе.

Увазе даследчыкаў былі прадстаўлены даклады, у якіх раскрываліся дзейнасць Усерасійскага з'езда бежанцаў з Беларусі летам 1918 г. (Р. Р. Лазько), рух польскіх і літоўскіх ваенных бежанцаў праз Латвію ў 1914—1917 гг. (Э. Екабсон), асаблівасці размяшчэння ў 1916 г. у Петраградзе і ваколіцах бежанцаў з Каралеўства Польскага і Беластоцчыны (С. Чэпер). Апошняе паведамленне суправаджалася паказам фотаздымкаў, якія адлюстроўвалі ўмовы пражывання бежанцаў.

З вялікім інтарэсам удзельнікі канферэнцыі выслухалі даклад У. Ляхоўскага. На падставе архіўных дакументаў ён паказаў лёсы ўраджэнцаў

Беласточчыны — удзельнікаў беларускага нацыянальнага руху ў 1917—1921 гг. Даследчык адзначыў, што Першая сусветная вайна, бежанства і служба прывялі да росту беларускага нацыяналізму.

У падобным ключы быў прадстаўлены даклад С. Токця, які засяродзіў увагу на выкарыстанні мікрагістарычнага вымярэння ў ацэнцы бежанства і паказаў трагедыю насельніцтва ў гады Першай сусветнай вайны на прыкладзе Скідальскай воласці. У пэўным сэнсе аздобай даклада сталі ўспаміны П. Сеўрука, які, будучы падлеткам, вёў дзённік, дзе апісваў жыццё ў Ліпецку, шлях дадому і існаванне ў Польскай Рэспубліцы.

Матэрыяльныя, духоўныя, каштоўнасныя, культурныя наступствы бежанства ацаніў В. Карнялюк. Ён звярнуў увагу на тое, што ніводная палітычная сіла не зрабіла стаўку на бежанцаў. Асноўную прычыну гэтага даследчык бачыць у тым, што для апошніх найбольш актуальнымі былі прыземленыя інтарэсы, звязаныя з неабходнасцю выжыць і вырашыць надзённыя праблемы.

Праблема бежанцаў і перамешчаных асоб з Беларусі ў дзейнасці дэлегацый СССР і БССР у ААН у 1946—1955 гг. была прадстаўлена ў дакладзе У. Снапкоўскага. Ён звярнуў увагу на тое, што савецкі ўрад быў зацікаўлены ў вяртанні максімальнай колькасці сваіх грамадзян з ЗША, Вялікабрытаніі і Францыі, а таксама ахарактарызаваў дзейнасць міжнароднай арганізацыі па справах бежанцаў і стаўленне да яе СССР.

Адлюстраванне праблемы бежанства ў сучасных абагульняючых выданнях па гісторыі Беларусі было прадстаўлена Л. Козік. Яна звярнула ўвагу на фрагментарнасць у паказе гэтай з’явы і вызначэнні яе ўплыву на пасляваеннае жыццё беларусаў.

Частка прадстаўленых дакладаў тычылася жыцця бежанцаў пасля вяртання ў родныя мясціны. Так, С. Іванюк прааналізаваў метрыкі праваслаўных парафій на Беласточчыне за перыяд 1918—1924 гг. як гістарычную крыніцу. Ён зазначыў, што сярод асноўных праблем, з якімі сутыкаюцца даследчыкі бежанства, выступае адсутнасць доступу да вывезеных у гады Першай сусветнай вайны дакументаў.

Г. Сурыновіч прааналізавала дзейнасць па стварэнні праваслаўных парафій на Беласточчыне ў 1918—1924 гг. Даследчыца звярнула ўвагу на тое, што польскія ўлады стваралі разнастайныя перашкоды на шляху аднаўлення праваслаўных прыходаў, пра што сведчаць шматлікія скаргі, накіраваныя вернікамі ў Міністэрства веравызнання.

Вобразы бежанства ў міжваеннай і сучаснай прэсе Польшчы параўноўваў М. Орцюх. Ён адзначыў, што ў 1990-я гг. менавіта беларускія выданні першымі пачалі пісаць аб гэтай праблеме.

Канферэнцыя суправаджалася шэрагам прэзентацый. Так, Д. Фіёнік раскажаў аб тым, як адбывалася фарміраванне калекцыі пра бежанцаў у Музеі малой айчыны ў Студзіводах і адзначыў вялікую ролю ва ўзнікненні і развіцці музея беларускага даследчыка В. Скалабана.

Падчас сустрэчы прысутныя пазнаёміліся з інтэрнэт-парталамі, прысвечанымі бежанству. Адзін з іх — www.biezenstwo.pl — быў прадстаўлены яго стваральніцай, журналісткай А. Прымака-Онішк, другі — www.bezhentsy-pmv.com — расійскімі архівістамі А. Ціханавай і А. Ліндэ. Калі першы сайт прысвечаны гісторыі палякаў і беларусаў, якія пражываюць на тэрыторыі сучаснай Польшчы, то другі — бежанцам, якія ў гады вайны аселі ў Ніжнім Ноўгарадзе.

На канферэнцыі адбылася прэзентацыя другога, дапоўненага выдання ўспамінаў «Бежанства 1915 года» (2015). У адрозненне ад першай кнігі, якая выйшла ў 2000 г., у другую складальнікі ўключылі як новыя гісторыі людзей, так і дакументы, што захаваліся ў сямейных архівах рэспандэнтаў.

Трэба адзначыць, што падчас канферэнцыі і круглага стала на тэму «Што нам засталося з “Бежанства”» адбываліся вострыя дэбаты, якія адлюстроўвалі існаванне розных падыходаў як да агульнай праблемы бежанства, так і да асобных яго аспектаў.

Л. А. Козік, дацэнт кафедры гісторыі паўднёвых і заходніх славян Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук